

GRAMATIKOM KROZ ONOMASTIKU

Zbornik radova

Urednice

doc. dr. sc. Maja Glušac

doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Izdavač

Filozofski fakultet
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Za izdavača

Loretana Farkaš

Urednice

Maja Glušac, Ana Mikić Čolić

Recenzenti

Vlasta Rišner, Goran Tanacković Faletar

Prijevod sažetaka

Goran Milić

Grafičko oblikovanje i tisak

Krešendo, Osijek

© Autori i Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019.
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji drugi način
reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

ISBN 978-953-314-114-5

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu
Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 141021058

Objavljivanje zbornika financijski je potpomoglo
Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Filozofski fakultet
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

GRAMATIKOM KROZ ONOMASTIKU

Zbornik radova

Urednice

doc. dr. sc. Maja Glušac
doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FILOZOFSKI FAKULTET

Osijek, 2019.

SADRŽAJ

Riječ urednica	7
Mihaela Komar, Maja Glušac	
<i>Mia, Mije i/ili Mia, Mie – (ne)umetanje glasa / u imena i pokrate</i>	11
Matea Sesar, Maja Glušac	
Glasovne promjene u imenima	31
Mihaela Majetić, Maja Glušac	
Hodonimija grada Osijeka	45
Mia Filipov, Maja Glušac	
Kakvu je ženu stvorio medijski diskurs? – imenovanje žena u medijima	65
Betina Domazet, Ana Mikić Čolić	
Tvorba etnika u hrvatskom jeziku	83
Bernardica Domorad, Ana Mikić Čolić	
Što je (u) ime(nu)? – onimizacija i eponimizacija u hrvatskom jeziku	95
Ljubica Gašparević, Ana Mikić Čolić	
<i>Nomen est omen</i> – tvorba nadimaka u hrvatskom jeziku	109
Ana Šakić, Ana Mikić Čolić	
Kako se rađa riječ? – tvorba imena tvrtki i robnih marki	117
Pojmovnik	127
Imensko kazalo	129

Mihaela Komar
Maja Glušac

Mia, Mije i/ili Mia, Mie – (ne)umetanje glasa *j* u imena i pokrate

U radu se opisuje (ne)umetanje glasa *j* u sklonidbi imena i pokrata koje završavaju glasovima *-i*, *-io*, *-ia*, *-eo* i *-ea*, kao i u tvorbi posvojnih pridjeva od njih. Usporedba pravopisnih pravila četiriju hrvatskih pravopisa potvrđuje brojne neujednačenosti pravila o (ne)umetanju glasa *j* u imena i pokrate te se stoga ta pravila dodatno uspoređuju s drugom normativnom literaturom – gramatikama i jezičnim savjetnicima. S obzirom na dvostrukosti koje pravopisi dopuštaju pretragom se triju mrežnih korpusa, *Hrvatske jezične riznice*, korpusa *hrWac* i *Hrvatskog nacionalnog korpusa*, istražuje učestalost uporabe dvojnih oblika imena i posvojnih pridjeva.

Ključne riječi: pravopis, glas *j*, imena, pokrate, posvojni pridjevi

1. UVOD

Brojna su pravila koja se u suvremenim hrvatskim pravopisima odnose na pisanje imena te gotovo da nema poglavlja u kojima se imena ne spominju; primjerice i napomene o pisanju (dvo)slova oprimjeruju se i imenima (usp. Jozić i dr., 2013: 3). Kada pomislimo na imena, zasigurno se najprije prisjetimo pravila o pisanju velikoga početnog slova – pravila koja se sustavno uče već od prvoga razreda osnovne škole. Velikim se početnim slovom pišu osobna imena, prezimena i nadimci, imena životinja, zemljopisna imena, imena stanovnika i pripadnika naroda te brojna druga imena (vjerskih i crkvenih zajednica i organizacija, planeta i nebeskih tijela i sustava, imena blagdana i praznika, imena ustanova, organizacija i tijela, udruga, tvornica, državnih i javnih služba, fakulteta i visokih učilišta, škola, tvrtka, imena raznih objekata, županija i administrativno-upravnih jedinica, imena umjetničkih, kulturnih i društvenih skupina, imena službenih tekstova i dokumenata, časopisa, novina, umjetničkih djela itd.). Velikim se početnim slovom pišu i posvojni pridjevi izvedeni od imena (na *-ov/-ev/-in/-ji*) te riječi iz poštovanja i počasti. Nadalje, na imena se u pravopisima odnose i pravila o glasovima i glasovnim skupovima (glasovi *č* i *ć*, glas *j*, jednačenje glasova po zvučnosti). Pozornost se u pravopisu posvećuje i pisanju imena iz stranih jezika, a pravila se najčešće dijele prema jezicima koji se služe latinicom, ćirilicom ili nekim drugim pismom, odnosno prema tome pišu li se imena izvorno (tj. onako kako

se pišu u jeziku iz kojega su preuzeta), prema uobičajenom izgovoru u hrvatskom jeziku ili prema transkripcijskim i transliteracijskim pravilima za pojedine jezike i pisma. Zbog mnogih okolnosti koje utječu na pisanje stranih imena (npr. pismo kojim je ime izvorno napisano, vrijeme preuzimanja imena, stupanj poznatosti i udomaćenosti u hrvatskome jeziku, jezik posrednik), u Institutovu pravopisu na početku poglavlja o pisanju imena autori napominju da „je nemoguće dati jasna i jednoznačna pravila koja se mogu primijeniti na sve slučajeve.“ (Jozić i dr., 2013: 70) Nadalje, i pravila koja se odnose na sastavljeno i nesastavljeno pisanje također obuhvaćaju imena (primjerice imena naseljenih mjesta, imena stanovnika, dvostruka imena i prezimena), a o pisanju se imena govori i u pravilima o kraćenju riječi, kao i u poglavljima o pravopisnim znakovima (npr. bjelina između inicijala, pisanje zareza u inverziji imena i prezimena, pisanje pokrata sa spojnicom te imena i prezimena koja su službeno zapisana sa spojnicom).

U ovom se radu opisuje (ne)umetanje glasa *j* u sklonidbi hrvatskih i stranih imena i pokrata¹ te u tvorbi posvojnih pridjeva od njih. Uspoređeni su sljedeći suvremeni hrvatski pravopisi: *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2013. godine (dalje Institutov pravopis), drugo izdanje *Hrvatskoga pravopisa* iz 2008. godine autora Lade Badurine, Ivana Markovića i Krešimira Mićanovića u izdanju Matice hrvatske (dalje Matičin pravopis), *Pravopis hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića iz 2001. godine (dalje Anić-Silićev pravopis) te peto izdanje *Hrvatskoga pravopisa* Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša iz 2000. godine (dalje Babić-Finka-Mogušev pravopis). U svim se promatranim pravopisima pitanje (ne)umetanja glasa *j* opisuje zasebno u poglavljima o glasovima, odnosno fonemima. Primjerice, Institutov pravopis opisuje ga u poglavlju *Glasovi > Pojedinačni glasovi > Glas j* (Jozić i dr., 2013: 10–12), Matičin pravopis u poglavlju *Kontakti fonema > Kontakti samoglasničkih fonema* (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 39–43), Anić-Silićev pravopis u poglavlju *Kombinacije fonema > Samoglasnički fonemi u međusobnim komunikacijama* (2001: 142–143), a Babić-Finka-Mogušev pravopis u poglavlju *Glasovi i glasovni skupovi > Glas j* (2000: 32–36). Osim toga, taj se problem u svim pravopisima dodatno opisuje i objašnjava u poglavljima koja se odnose na pisanje riječi iz stranih jezika, i to u nekim pravopisima podrobnije nego u poglavljima o glasovima/fonemima (primjerice u Anić-Silićevu pravopisu, a i Matičin pravopis mnogo pozornosti pridaje pisanju stranih imena), te rjeđe u poglavljima koja se odnose na složene pokrate. Osim pravopisa, u radu se uspoređuju i napomene o (ne)umetanju glasa *j* u pojedinim suvremenim gramatikama i jezičnim savjetnicima te zasebnim radovima s tom tematikom. U opisu se pravopisnih pravila o (ne)umetanju glasa *j* u imena, pokrate i pridjeve tvorene od njih polazi od Institutova pravopisa s kojim se uspoređuju pravila koja donose ostali pravopisi, gramatike i savjetnici.

Pri opisu pravila o (ne)umetanju glasa *j* između osnove i nastavka treba imati na umu da se na to pitanje „ne može dati jedan odgovor, nego tri: pravogovorni, pravopisni i je-

1 U Institutovu se pravopisu (Jozić i dr., 2013: 76, 78) razlikuju *kratice* i *pokrate*: kratice se pišu malim početnim slovom, ne sklanjaju se i u pravilu završavaju točkom. Pokrate se pišu velikim slovima, iznimno sadržavaju i malo slovo, u pravilu se sklanjaju i ne završavaju točkom.

zični. Tako zato što u načelu nisu isto pravilno izgovaranje, pisanje prema pravopisnom propisu i jezični lik riječi utvrđen jezičnim standardom.“ (Škarić, 2006: 213) Osim usporedbe samih pravila, cilj je rada istražiti u kojoj se mjeri pravila o (ne)umetanju glasa *j* međusobno razlikuju te, u vezi s time, pretragom triju mrežnih korpusa provjeriti učestalost uporabe onih oblika kojima pravopisna pravila dopuštaju dvostrukosti, te istodobno i samu opravdanost dvostrukosti.

2. (NE)UMETANJE GLASA J U IMENA, POKRATE I POSVOJNE PRIDJEVE NASTALE OD NJIH

Pravopisna pravila o umetanju i neumetanju glasa *j* u imena, pokrate i posvojne pridjeve nastale od njih prema Institutovu se pravopisu mogu sažeti u dva opća pravila: prvo, glas *j* izgovara se i zapisuje u kosim padežima između osnove i nastavka u imenima i pokratama koje u nominativu završavaju glasom *-i* ili skupinom glasova *-io* i *-ia* te između tvorbene osnove i nastavka u tvorenicama od tih riječi; drugo, glas *j* ne izgovara se i ne zapisuje u kosim padežima između osnove i nastavka u imenima i pokratama koje u nominativu završavaju skupinom glasova *-eo* i *-ea* te između tvorbene osnove i nastavka u tvorenicama od tih riječi. I dok je pravopisno pravilo o neumetanju glasa *j* u različitim pravopisima ujednačeno, usporedba pravila o umetanju glasa *j* u različitim pravopisima i u ostaloj jezikoslovnoj literaturi potvrdit će neujednačenosti. Uzme li se u obzir samo izgovor, pravilo je samo jedno: „Što se pravogovora tiče, nema u tim riječima dvojnosti: između osnove, koja ovdje završava na *i*, te nastavka, koji u svim padežima, uključujući nominativ, počinje samoglasnikom, umjesto hijata izgovara se prijelazni samoglasnik [i.], pa se ta imena u svim padežima jednine i množine (kad se upotrebljava) pravilno izgovaraju s tim polusamoglasnikom.“ (Škarić, 2006: 213)

2.1. Umetanje glasa *j*

Usporedba pravila o umetanju glasa *j* u imena, pokrate i pridjeve nastale od njih pokazuje da promatrana literatura ovomu pravilu pristupa na tri načina: a) propisuje se pravilo o umetanju glasa *j* uz pojedinačne iznimke od pravila; b) propisuje se pravilo o neumetanju glasa *j* i c) propisuje se pravilo o neumetanju glasa *j* uz dopuštene dvostrukosti.

2.1.1. Imena i pokrate na *-i* te pridjevi tvoreni od njih

U Institutovu se pravopisu razlikuju hrvatska imena i nadimci te strana imena. Kod hrvatskih imena i nadimaka navode se primjeri *Miki* (*Mikija*; *Mikijev*) i *Toni* (*Tonija*; *Tonijev*), a u poglavlju *Veliko početno slovo* i potpoglavlju *Imena* navode se i primjeri posvojnih pridjeva izvedenih od imena: *Bambijev* i *Gibonnijev*. (Jozić i dr., 2013: 10, 35) U Matiči-

nu pravopisu navode se primjeri sklonidbe hrvatskih imena *Toni* (*Tonija*; *Tonijev*) i *Rudi* (*Rudija*; *Rudijev*) samo kao paradigme pri opisivanju umetanja međusamoglasničkoga *j* u imena i prezimena stranoga podrijetla koja su dio hrvatskoga sustava imena i prezimena. (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 208) Ostali pravopisi ne odvajaju strogo hrvatska i strana imena te se o ovome pravilu piše uglavnom u odnosu na strana imena.

Pravopisna se pravila razlikuju kod stranih imena koja završavaju na *-i* bez obzira na to kako se završni glas *-i* zapisuje. Prema Institutovu pravopisu između osnove i nastavka glas se *j* umeće: *Atlee* [etli] (*Atleeja*; *Atleejev*), *Camus* [kami] (*Camusja*; *Camusjev*), *Denis* [deni] (*Denisja*; *Denisjev*²), *Chelsea* [čelzi] (*Chelseaja*; *Chelseajev*), *Dubai* (*Dubaija*; *Dubaijev*), *Eddie* [edi] (*Eddieja*; *Eddiejev*), *Kennedy* [kenedi] (*Kennedyja*; *Kennedyjev*), *Verdi* (*Verdija*; *Verdijev*). U istome se pravopisu navode još neki primjeri stranih imena kod kojih u kosim padežima treba umetati glas *j*: *Appendini*, *Botticelli*, *Petöfi*, *Vigny* [vinji], *Tennessee* [tenesi], *Milwaukee* [milvoki], *Coetsee* [kuci] i *Bernie* [berni]. (Jozić i dr., 2013: 10–11, 74–75) Isto je pravilo i u Babić-Finka-Moguševu pravopisu (2000: 33–34) gdje se navodi da se glas *j* piše redovito u nesloženim riječima između dvaju otvornika (*i-a*, *i-e*, *i-i*, *i-u*, *u-i* i *u-u*) uz primjere imena *Verdi* (*Verdija*; *Verdijev*) i *Leopardi* (*Leopardija*; *Leopardijev*). U istome se pravopisu izrijekom navodi i pravilo da se u strana vlastita imena koja završavaju na *-i*, *-y* ili *-ee* između osnove i nastavka umeće *j*, a primjeri su sljedeći: *Attlee* (*Attleeja*; *Attleejev*), *Petöfi* i *Vigny*, a ovdje se može pridružiti i primjer imena *Da Vinci* koje se spominje na drugom mjestu u pravopisu. (Babić, Finka, Moguš, 2000: 62–63) I pojedini će gramatički opisi potvrditi navedeno pravilo o umetanju glasa *j*: primjerice, u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 2008: 111) pri opisu imenica muškoga roda s nastavkom *-Ø* navodi se da se kao dio osnove ponašaju završni samoglasnici u vlastitim imenima kao što je *Verdi* (*Verdija*), te da se glas *j* umeće i ako riječ završava na *-y* (*Henry*, *Henryja*). U Babić-Težakovoj gramatici (2003: 105) navode se primjeri imena koja se mijenjaju poput imenice *poni*, dakle u svim se ostalim padežima umeće *j*, a to su primjerice hrvatska i strana imena *Bernini*, *Bobi*, *Levi*, *Mali*, *Marconi*, *Robi*, *Rudi*, *Zagi*. Umetanje glasa *j* napominju i pojedini jezični savjetnici s primjerima imena *Kennedy*, *Montgomery* i *Da Vinci* (Matković, 2006: 42), *Leopardi*, *Vigny* i *Lee*, kao i s primjerima pridjeva *Leopardijev*, *Raimondijev*, *Leejev*, *Vignijev*, *Atleejev*. (Barić i dr., 1999: 291)

Dakle, spomenuti pravopisi, gramatike i jezični savjetnici slažu se u pravilu umetanja glasa *j* u imena koja završavaju na *-i* i pridjeve nastale od njih. Međutim, i u tome pravilu navode se iznimke – to su imena kao što su *Camus* i *Denis*. Naime, zbog „tradicijskih razloga“ u Institutovu se pravopisu ta imena dopušta pisati i bez glasa *j* (*Camusa*, *Camusov*; *Denisa*, *Denisov*). Dok Institutov pravopis dopušta dvostrukosti, u *Hrvatskoj se gramatici* (Barić i dr., 2008: 111), kao i u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i dr., 1999: 291) navodi samo oblik bez glasa *j* – *Camusa*. Osim toga, razlike se uočavaju i u obliku posvojnoga pridjeva od spomenutoga prezimena: prema Institutovu pravopisu pravilan je oblik

2 U *Napomenama* Institutova pravopisa (Jozić i dr., 2013: 121) navodi se da je „zbog tradicijskih razloga oblike imena *Camus* [kami] i *Denis* [deni] i posvojne pridjeve od tih imena dopušteno pisati i *Camusa*, *Camusov*, odnosno *Denisa*, *Denisov*“. Više o tome u nastavku rada.

Camusov (Jozić i dr., 2013: 121), dok se u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* navodi da prezimenu *Camus* treba dodati sufiks *-ev*, „jer ono izgovorno završava na *i*“ pa pridjev stoga glasi *Camusev*. Dakle, može se zaključiti da tvorba posvojnih pridjeva od imena takva tipa otvara pitanje treba li se sufiks određivati prema pisanom ili izgovornom obliku imena.

Nasuprot literaturi prema kojoj se propisuje umetanje glasa *j* nalazimo i onu prema kojoj se glas *j* ne umeće. Naime, u Matičinu se pravopisu navodi da se međusamoglasničko *j* ne piše u skupovima *i* + *samoglasnik* na granici osnove i gramatičkoga morfema i to u stranim imenima te posvojnim pridjevima od njih, a navedeni su primjeri *Camus* (*Camusa*; *Camusev*), *Denis* (*Denisa*; *Denisev*), *Kennedy* (*Kennedya*; *Kennedyev*), *Verdi* (*Verdia*; *Verdiev*), *Sidney* (*Sidneya*; *Sidneyev*), *Gillespie* (*Gillespiea*; *Gillespieev*), *Cherokee* (*Cherokeea*; *Cherokeev*), *Ferrari* (*Ferraria*; *Ferrariev*), *Vichy* (*Vichya*), *Alighieri* (*Alighieria*), *Freddie Mercury* (*Freddiea Mercurya*), *Tennessee* (*Tennesseea*), *Kimi* (*Kimia*), *Chelsea* (*Chelseaa*), *Miami* (*Miamia*), *Michel Platini* (*Platinia*), *Antoine de Saint-Exupéry* (*Exupérya*), *Bruce Lee* (*Leea*), *Salvador Dalí* (*Dalía*) te *Montecchi* i *Capuleti* s primjerom *Shakespeare* je pisao o *Montecchiima* i *Capuletiima* (ne *Montecchijima* i *Capuletijima*). (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 42, 207, 210) Međutim, u Matičinu se pravopisu navodi i to da „imena i prezimena stranoga podrijetla koja su dio hrvatskoga sustava imena i prezimena ne podliježu pravilu o nebilježenju međusamoglasničkoga *j*, bez obzira na to jesu li grafijski prilagođena hrvatskom jeziku ili nisu“, a primjeri su sljedeći: *Franjo Marija Appendini* (*Appendinija*; *Appendinijev*), *Milovan Gavazzi* (*Gavazzija*; *Gavazzijev*), *Bobi Marotti* (*Marottija*; *Marottijev*), *Tito Strozzi* (*Strozzija*; *Strozzijev*), *Joakim Stulli* (*Stullija*; *Stullijev*) i *Emil Tedeschi* (*Tedeschija*; *Tedeschijev*). No, u nastavku je napomene istaknuto i to da, „ako nositelj takva imena ili prezimena to želi, može svoje ime pisati i prema pravilima za strana imena“, dakle bez umetanja glasa *j*. (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 208) Ovdje spornim možemo smatrati navedeno određenje, odnosno (nejasne) kriterije prema kojima strano ime postaje dio hrvatskoga sustava imena i prezimena.

Osobito su zanimljivi pojedini primjeri iz Matičina pravopisa u kojima se navode posvojni pridjevi na *-ov/-ev* (*-ljev*) i *-in* tvoreni od stranih imena, primjerice *Freddieev*, *Leeev*, *Tennesseeev*. (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 214) Usporedimo li navedene primjere s pravopisnim pravilima Institutova pravopisa, osim neslaganja u samom pravilu o pisanju glasa *j*, neslaganja se mogu pronaći i u odnosu na napomenu prema kojoj se „nikada ne pišu tri ista samoglasnika zaredom.“ (Jozić i dr., 2013: 17) Iako u Institutovu pravopisu spomenuto pravilo o trima istim samoglasnicima u nizu nije oprīmjereno istraživanom vrstom imena (nego se navode primjeri **Joensuuu*, **Waterloom*, **Yahooom*), smatramo da se može primijeniti i na primjere kao što je *Tennesseeev*. Iako takvi primjeri nisu učestali, mogu pridonijeti opravdanosti pravila o pisanju glasa *j*.

Osim u Matičinu pravopisu i u Anić-Silićevu pravopisu navodi se pravilo da se *j* ne umeće između osnove stranog osobnog imena i nastavka, tj. sufiksa *-ev*, a navode se primjeri *Camus* (*Camusa*; *Camusev*), *Leopardi* (*Leopardia*; *Leopardiev*), *Bally* (*Ballya*), *Esterhazy* (*Esterhazy*), *Henry* (*Henrya*), *Tati* (*Tatia*) i *Dizzy Gillespie* (*Dizzya Gillespiea*). (Anić, Silić,

2001: 143, 210, 211) Međutim, i u ovome pravopisu nalazimo napomenu da su kod imena koja izgovorno završavaju na *-i* (*-i*, *-y*, *-ie*) dopušteni i oblici s umetnutim *j* (primjerice *Tatija*, *Henryja*). (Anić, Silić, 2001: 211) I pogled u dvije gramatike hrvatskoga jezika također potvrđuje pravilo o neumetanju glasa *j*: u Silić-Pranjakovićevoj je gramatici (2005: 104–105) istaknuto da se imena s osnovom na *-i* ponašaju kao imena s osnovom na druge samoglasnike pa se između *-i* i nastavaka ne umeće *j*, primjerice *Leopardi* (*Leopardia*), a tako je i u imenima u kojima *-i* može biti predstavljeno i drugim slovima (*-y*, *-ie*, *-is* i sl.): *Henry* (*Henrya*), *Gilespe* (*Gilespiea*), *Denis* (*Denisa*).³ Iako ne navode i primjere posvojnih pridjeva od takvih imena, autori gramatike napominju da se „osnove stranih imena i prezimena utvrđuju prema njihovu pismu, ali polazeći od njihova izgovora“ (Silić, Pranjaković, 2007: 174), stoga se može zaključiti da bi posvojni pridjev od imena *Denis* i *Camus* bili *Denisev* i *Camusev*. U gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (Babić i dr., 2007: 108) navodi se da riječi s osnovom na *-i* nepotrebno (!) u pravopisu dodaju u padežima *j* kojeg nema ni u osnovi ni u nastavcima, a primjeri imena su *Verdija*, *Gavazija* i *Olija*. Dodaje se još i da je *j* nepotrebno i u izvedenicama sa sufiksom koji nema *j*, primjerice *Verdijev*.

Nasuprot opisanim pravopisnim i gramatičkim razilaženjima i neujednačenostima možemo istaknuti i pravilo oko kojega je promatrana normativna literatura usuglašena. Riječ je o pravilu o neumetanju glasa *j* u strana imena kod kojih se završni *-i* ili *-y* čitaju kao *j* ili su na granici osnove i gramatičkog morfema samo pravopisni znakovi: *György* [derd] (*Györgya*; *Györgyov*), *Nagy* [nađ] (*Nagya*; *Nagyev*), *Kallay* (*Kallaya*), *Murai* (*Muraia*), *Nestroy* (*Nestroya*), *Grey* (*Greya*). Kod ovoga se pravila osobito ističu mađarska prezimena: „ako su pred *-y* suglasnici *-g-*, *-l-*, *-n-* i *-t-*, to se izgovara *đ*, *lj/lj*, *nj* i *ć*, pa se u sklonidbi između *-y-* i nastavka ne piše *-j-*.“ (Matković, 2006: 42–43)

Usporedba pravopisnih pravila o umetanju glasa *j* u pokrate koje završavaju glasom *-i* i posvojne pridjeve nastale od njih pokazuje da se to pitanje ne objašnjava u svim pravopisima. U Institutovu se pravopisu propisuje pravilo o umetanju glasa *i* uz primjere *FOI* (*FOI-ja*; *FOI-jev*), *BBC* [*bi-bi-si*] (*BBC-ja*; *BBC-jev*) i *ACI* (*ACI-ja*; *ACI-jev*) (Jozić i dr., 2013: 11, 80), iako se u *Napomenama* dopuštaju i oblici bez *j*: *FOI-a*, *FOI-ev*. (Jozić i dr., 2013: 121) Nasuprot tim primjerima navode se pokrate *CSI* [*si-es-aj*] i *FBI* [*ef-bi-aj*] koje u izgovoru ne završavaju glasom *-i* pa se iza spojnice ne umeće *j* ispred obličnih i tvorbenih nastavaka (*CSI-a*; *FBI-a*). (Jozić i dr., 2013: 80) I Matičin pravopis navodi pravilo o neumetanju međusamoglasničkog *j* u skupovima *i* + *samoglasnik* na granici osnove i gramatičkoga morfema i to u složenim kraticama, njihovoj sklonidbi i izvođenju pridjeva od njih, a navode se primjeri *FOI* (*FOI-a*; *FOI-ev*) i *ICTY* (*ICTY-a*; *ICTY-ev*). (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 42) U drugim dvama promatranim pravopisima, Babić-Finka-Moguševu i Anić-Silićevu, nema pravila koja propisuju kako se sklanjaju pokrate na *-i*.⁴

3 Autori gramatike ipak u zagradi napominju da pravopis dopušta i pisanje s umetnutim *j*: *Leopardija*, *Henryja*. (Silić, Pranjaković, 2005: 105)

4 Promatrajući pravopisna pravila o sklanjanju kratica, autorice knjige *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 42) pretpostavljaju da bi se prema

2.1.2. Imena i pokrate na -io te pridjevi tvoreni od njih

U dvama se uspoređenim pravopisima propisuje umetanje glasa *j* u sklonidbi imena i pokrata koje završavaju glasovima -io: u Institutovu se pravopisu navode strana imena *Antonio* (*Antonija*; *Antonijem*/*Antoniom*; *Antonijev*/*Antoniov*), *Mario* (*Marija*; *Marijem*/*Mariom*; *Marijev*/*Mariov*) i *Tokio* (*Tokija*; *Tokijem*/*Tokiom*) (Jozić i dr., 2013: 11), a u Babić-Finka-Moguševu pravopisu (2000: 33–34, 62–63) primjeri su *Mario*/*Marijo* (*Marija*; *Marijem*; *Marijev*), *Tokio* (*Tokija*; *Tokijem*), *Pio* (*Pija*; *Pijem*). Umetanje glasa *j* u sklonidbi imena koja završavaju na -io propisuju još i autori *Hrvatske gramatike* uz primjer *Antonio* (*Antonija*) (Barić i dr., 2008: 112) te Babić i Težak u svojoj gramatici (2003: 104) gdje opisujući sklonidbu imenica stranoga podrijetla na -io, navode primjere *Fabrio*, *Mario*, *Stanlio*, *Olio* i *Tokio*. I savjetodavna literatura također propisuje umetanje glasa *j* u imena kao što su *Antonio*, *Dario*, *Mario*, *Pinocchio*, *Silvio* i *Tokio*. (Barić i dr., 1999: 83, 291; Opačić, 2015: 171)

Međutim, unatoč tomu što se prema navedenoj literaturi preporučuje umetanje glasa *j* u imenima koja završavaju na -io, razlike pak nalazimo u nejednakom određenju instrumentalnoga oblika imena, kao i oblika posvojnoga pridjeva od tih imena. Naime, javljaju se dvostrukosti instrumentalnih oblika *Mariom* i *Marijem* te posvojnih pridjeva *Mariov* i *Marijev*. Dok Institutov pravopis (Jozić i dr., 2013: 11) dopušta dvostrukosti u obama oblicima (npr. *Antonijem*/*Antoniom*, *Antonijev*/*Antoniov*), u Babić-Finka-Moguševu pravopisu propisuje se oblik s umetnutim *j* (*Marijem*, *Marijev*). Gramatički pak opisi potvrđuju pravilnost oblika bez umetnutoga *j*: u Babić-Težakovoju gramatici (2003: 104) prema primjeru instrumentalnoga oblika imenice *radio* koji glasi *radiom*, navedena imena koja pripadaju toj sklonidbi *Fabrio*, *Mario*, *Stanlio*, *Olio* i *Tokio* u instrumentalu glase *Fabriom*, *Mariom*, *Stanliom*, *Oliom*, *Tokiom*.⁵ Tako je i u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i dr., 1999: 83, 291) uz objašnjenje da se *j* ne piše ispred -om u instrumentalu jer ga nema ni ispred -o u nominativu. U savjetniku *Reci mi to kratko i jasno* N. Opačić (2015: 171) razlikuje dvostruke instrumentalne oblike i posvojne pridjeve u odnosu na nominativni lik imena: od imena *Mario* i *Dario* (kojima se u kosim padežima umeće *j*) instrumentalni oblici su *Mariom* i *Dariom*, a pridjevi *Mariov* i *Dariov*; no od imena *Marijo* i *Darijo* instrumentalni oblici glase *Marijem* i *Darijem*, a pridjevi *Marijev* i *Darijev*.

Od opisanoga pravila o umetanju glasa *j* u kosim padežima imena koja završavaju na -io (s pojedinim iznimkama u instrumentalu i posvojnem pridjevu) odstupaju preostala dva promatrana pravopisa koja propisuju pravilo o neumetanju glasa *j*: u Anić-Silićevu pravopisu

Babić-Finka-Moguševu pravopisu prema pokratama na -i trebalo postupiti kao s imenicama na -i. Dakle, između osnove (pokrate) i nastavka u sklonidbi se umeće *j* kada -i nije samo pravopisni znak, nego se izgovara, a ne umeće se *j* ako se -i prema engleskom izgovoru izgovara *aj* (npr. *FBI*, *FBI-a*). Osim toga, autorice smatraju da bi „najdosljednije rješenje bilo da se kratice koje završavaju na -I sklanjaju tako da se umeće *j* (kao i ostale riječi na -i, npr. *ASCI*-ju kao *Toniju*).“ (Francić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 43)

5 Zanimljivo je ovdje spomenuti da S. Babić u članku objavljenom u časopisu *Jezik* (Babić, 2006: 147) navodi da se imena poput *Mario*, *Dario* i *Tokio* sklanjaju na sljedeći način: *Mario*, *Marija*, *Mariju*, *Marija*, *Mario*, *Mariju*, *Marijem*, a pridjev je *Marijev* – iako bi prema onome što se navodi u Babić-Težakovoju gramatici posvojni pridjev od imena *Mario* bio *Mariov*.

(2001: 210–211) navodi se samo primjer sklonidbe stranoga imena *D'Annunzio* (*D'Annunzia*; *D'Annunziev*), dok se u Matičinu pravopisu (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 41) od spomenutoga pravila može odstupiti „osobito ako nositelj imena tako želi“. Osim toga, autori Matičina pravopisa napominju da se u obzir treba uzeti i osnovni oblik imena: od imena *Mario* mogući su dvostruki oblici u kosim padežima (*Maria/Marija*; *Mariu/Mariju*), osim u instrumentalu i posvojnom pridjevu koji glase *Mariom* i *Miov*. Oblici kosih padeža od imena *Marijo* zadržavaju glas *j* (*Marija*, *Mariju*, *Marijem*), a posvojni pridjev glasi *Marijev*. U istom pravopisu navode se još primjeri stranih zemljopisnih imena koja izgovorno završavaju na nenaglašeno *-o* poput *Lazio* (*Lazia*) i *Ontario* (*Ontaria*), a navode se samo oblici bez međusamoglasničkog *j*. (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 211)

Nasuprot opisanim pravopisnim i gramatičkim razilaženjima i neujednačenostima možemo istaknuti i pravilo oko kojega je normativna literatura usuglašena. Riječ je o pravilu o umetanju glasa *j* u strana imena na *-io* kod kojih se završni *-i* ne izgovara te ima ulogu pravopisnoga znaka koji ukazuje na to da se ispred njega izgovara nepčanic, npr. *Boccaccio* [bokačo] (*Boccaccia*, *Boccacciu*; *Boccacciov*). Ista je sklonidba i tvorba posvojnoga pridjeva od imena *Giorgio* [đorđo], *Sergio* [serđo], *Caravaggio* [karavađo] i *Viareggio*.

Pokrate koje završavaju na *-io* oprimjeruju se samo u Institutovu pravopisu (Jozić i dr., 2013: 11): kao i kod imena, u pokratama se propisuje umetanje glasa *j*, a dopuštene su i dvostrukosti u instrumentalu i posvojnom pridjevu: *AUDIO* (*AUDIO-ja*; *AUDIO-jem/AUDIO-om*; *AUDIO-jev/AUDIO-ov*). Osim toga, autori pravopisa u *Napomenama* navode da je oblike pokrata i posvojne pridjeve od pokrata na *-io* dopušteno pisati i bez glasa *j*: *AUDIO-a*; *AUDIO-em*; *AUDIO-ev*. (Jozić i dr., 2013: 121)

2.1.3. Imena i pokrate na *-ia* te pridjevi tvoreni od njih

Institutov pravopis, kao i Babić-Finka-Mogušev, propisuju umetanje glasa *j* u kosim padežima između glasa *i* i padežnog nastavka u imenima koja u nominativu završavaju na *-ia*, kao i u tvorbi posvojnih pridjeva od njih: *Maria* (*Marije*; *Marijin*), *Mia* (*Mije*; *Mijin*), *Nokia* (*Nokije*; *Nokijin*) i *Virginia* (*Virginije*; *Virginijin*), *Pia* (*Pije*; *Pijin*), *Lucia* (*Lucije*; *Lucijin*), *Croatia* (*Croatije*; *Croatijin*), *Columbia* (*Columbije*; *Columbijin*). (Jozić i dr., 2013: 11, 75, 144; Babić, Finka, Moguš, 2000: 61) O takvim imenima piše i S. Babić (2006: 147) u članku objavljenom u časopisu *Jezik* te na primjerima imena *Silvia* i *Daria* objašnjava da se sklanjaju tako da se u sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva od njih umeće glas *j*.

Kao i kod imena koja završavaju skupinom glasova *-io*, i u sklonidbi imena na *-ia* autori drugih dvaju pravopisa propisuju da se glas *j* ne umeće, ali dopuštaju i dvostrukosti. Primjerice, u Matičinu pravopisu dopušta se dvostrukost „osobito ako nositeljica imena tako želi“ te se imena kao što je *Maria* u kosim padežima, kao i posvojni pridjevi, mogu pisati s *j* i bez njega (*Marie/Marije*; *Mariin/Marijin*). (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 40) No imena koja u nominativnom obliku imaju glas *j*, koja dakle završavaju skupovima *-ija* i *-eja*, glas *j* zadržavaju i u ostalim oblicima (*Marija*; *Marije*; *Marijin*). Jednoznačno se

pak pravilo o neumetanju glasa *j* treba provoditi u skupovima *i + samoglasnik* na granici osnove i gramatičkoga morfema u stranim imenima te u posvojnim pridjevima tvorenim od njih, a navode se primjeri *Virginia* (*Virginie*; *Virginiin*), *Nokia* (*Nokie*; *Nokiin*), *Croatia* (*Croatie*; *Croatiin*), *Lucrezia Borgia* (*Lucrezie Borgie*), *Mia* (*Mie*; *Miin*), *Julia* (*Julie*; *Juliin*), *Sophia* (*Sophiin*) te primjeri stranih zemljopisnih i zaštićenih imena *Pennsylvania* (*Pennsylvania*), *Philadelphia* (*Philadelphie*) i *Lancia* (*Lancie*). (Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 42, 212, 215) U Anić-Silićevu pravopisu (2001: 212) također je pravilo da strana ženska imena koja završavaju na *-ia* u sklonidbi ne dobivaju glas *j*, primjerice *Sofia Loren* (*Sofie*) i *Maria Curie-Skłodowska* (*Marie*). No nakon pravila slijedi napomena da su, kao i u sklonidbi muških stranih imena, dopušteni oblici s umetnutim *j* (*Sofije*; *Marije*).

Nasuprot opisanim pravopisnim razilaženjima i neujednačenostima možemo istaknuti i pravilo oko kojega je normativna literatura usuglašena. Riječ je o pravilu o neumetanju glasa *j* u strana imena na *-ia* kod kojih se završni *-i* ne izgovara te ima ulogu pravopisnoga znaka koji ukazuje na to da se ispred njega izgovara nepčanic, npr. *Brescia* [breša] (*Brescie*; *Brescii*; *Bresciin*). Tako se mijenjaju i imena *Foggia* [fođa], *Perugia* [peruđa], *Gaia* [gaja], *Iaia* [jaja], *Patricia* [patriša]. U odnosu na ostale promatrane pravopise razlike nalazimo u Babić-Finka-Moguševu pravopisu (2000: 61) gdje se napominje da se u dativu i lokativu ne pišu dva *i* (*Bresci* i *Perugi*, a ne *Brescii* i *Perugii*).

Sklonidba pokrata koje završavaju na *-ia* u svim se promatranim pravopisima oprimje-ruje na primjeru pokrate *CIA*. Kao i kod ostalih pokrata, i kod onih na *-ia* u Institutovu pravopisu propisuje se umetanje glasa *j* iza spojnice: *CIA-je*; *CIA-jin* (Jozić i dr., 2013: 11), iako se u *Napomenama* navodi da je oblike i posvojne pridjeve od pokrata na *-ia* dopušteno pisati i bez glasa *j*: *CIA-e*; *CIA-in*. (Jozić i dr., 2013: 121) U drugim se dvama pravopisima, Matičinu (2008: 42) i Anić-Silićevu (2001: 116), navodi pravilo da se međusamoglasničko *j* ne piše u skupovima *i + samoglasnik* na granici osnove i gramatičkoga morfema u složenim pokratama, njihovoj sklonidbi i izvođenju pridjeva od njih: *CIA* (*CIA-e*; *CIA-in*). To se pravilo ponavlja i u savjetniku *Reci mi to kratko i jasno* N. Opačić (2015: 46–47). Spomenuti se pravopisi slažu u tome da se kod pokrata ženskoga roda u kosim padežima i izvedenicama završno *-A* piše, ali se ne čita. (Jozić i dr., 2013: 80; Badurina, Marković, Mićanović, 2008: 42) U odnosu na opisana pravopisna pravila znatniju razliku nalazimo u Babić-Finka-Moguševu pravopisu (2000: 141, 142) gdje se napominje da se kratice na *-A* mogu sklanjati kao naše riječi (npr. *Ina/INA*; *Ine/INE*) te da ih je pogrešno sklanjati i pisati drugačije, primjerice *INA-e*, *CIA-e*. Takvu pak sklonidbu ne preporučuju autorice jezičnoga savjetnika *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 43) jer se time narušava izvorni lik pokrate.

2.2. Neumetanje glasa *j*

Usporedba različitih pravopisa potvrđuje ujednačenost pravila o neumetanju glasa *j* u kosim padežima imena i pokrata koja završavaju na *-eo* i *-ea*, kao i u tvorbi posvojnih pridjeva od njih.

2.2.1. Imena i pokrate na -eo te pridjevi tvoreni od njih

U Institutovu se pravopisu navode primjeri imena *Cameo* (*Camea; Cameov*), *Mateo* (*Matea; Mateov*), *Teo* (*Tea; Teov*), *Leo* (*Lea; Leov*) (Jozić i dr., 2013: 12, 143), a Matičin pravopis (2008: 211) navodi primjer stranoga zemljopisnog imena koje izgovorno završava na nenaglašeno -o: *Borneo* (*Bornea*). U Babić-Finka-Moguševu pravopisu (2000: 35) navodi se da se glas *j* ne dodaje i ne piše između bilo kojih dvaju otvornika ako prvi nije otvornik i bez obzira na to je li riječ domaća ili strana, nesložena ili složena, a također se navodi primjer imena *Borneo*. U Babić-Težakovoj gramatici (2003: 104) navodi se da se imenice tuđega podrijetla s kratkim -o na kraju sklanjaju kao imenica *auto*, dakle *j* se ne umeće, a primjeri imena su *Borneo*, *Leo*, *Mateo* i *Teo*.

Međusamoglasničko se *j* ne umeće ni u pokratama koje završavaju skupinom glasova -eo, kao ni u posvojnim pridjevima nastalim od njih. To se pravilo oprimjeruje jedino u Institutovu pravopisu uz primjer *UNEO* (*UNEO-a; UNEO-ov*). (Jozić i dr., 2013: 12)

2.2.2. Imena i pokrate na -ea te pridjevi tvoreni od njih

Pravilo o neumetanju glasa *j* u sklonidbi imena koja završavaju skupinom glasova -ea i tvorbi posvojnih pridjeva od njih u Institutovu se pravopisu (Jozić i dr., 2013: 12) oprimjeruje imenima *Andrea* (*Andree; Andrein*), *Dorotea* (*Dorotee; Dorotein*), *Matea* (*Matee; Matein*), *Tea* (*Tee; Tein*), *Lea* (*Lee; Lein*) i *Ikea* (*Ikee; Ikein*). Matičin pravopis (2008: 40, 212) navodi primjere *Andrea* (*Andree; Andrein*) i *Nivea* (*Nivee*), a Babić-Finka-Mogušev pravopis (2000: 35) donosi imena *Andrea*, *Lea* i *Tea*. Pravilo o neumetanju glasa *j* potvrđuju i jezični savjetnici. (Opačić, 2015: 19)

Zanimljivo je ovdje usporediti promjene u pravilima: naime, 2006. godine u članku objavljenom u časopisu *Jezik* S. Babić (2006: 146) navodi da bi se u imena poput *Andrea* (*Matea*, *Vanea*, *Tea* i *Lea*) u sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva glas *j* trebao umetnuti (*Andreje; Andrejin*). Takvo se pravilo primjenjuje i u *Hrvatskom pravopisu* S. Babića i M. Moguša iz 2010. godine: u poglavlju o umetanju glasa *j* navodi se da se glas *j* ne piše između otvornika *e-a* u imenima poput *Andrea*, *Matea*, *Lea* i *Tea* (Babić, Moguš, 2010: 21), dakle u nominativnome liku, dok se u poglavlju *Sklonidba stranih imena i tvorba od njih* navodi pak da se „strana i naša ženska imena na -ea, -ia sklanjaju tako da dobivaju *j*“ te su istaknuti primjeri *Andrea* (*Andreje; Andrejin*), *Dorotea* (*Doroteje; Dorotejin*), *Matea* (*Mateje; Matejin*), *Lea* (*Leje; Lejin*) i *Tea* (*Teje; Tejin*). (Babić, Moguš, 2010: 51–52)⁶

6 Dosad se *Hrvatski pravopis* usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika Stjepana Babića i Milana Moguša (2010) nije posebno isticao jer su se sva pravila koja se odnose na (ne)umetanje glasa *j* u imena podudarala s Babić-Finka-Moguševim pravopisom. Ovdje ga navodimo zbog uočene neujednačenosti u pravilima.

Pravilo o neumetanju međusamoglasničkog *j* u pokrate koje završavaju skupinom glasova *-ea*, kao i u posvojnim pridjevima nastalim od njih, oprimjeruje se jedino u Institutovu pravopisu: *IAEA* (*IAEA-a*; *IAEA-ov*). (Jozić i dr., 2013: 12)

2.3. Tablični prikaz pravopisnih pravila

Kako bi pravopisna pravila o (ne)umetanju glasa *j* u imena, pokrate i posvojne pridjeve nastale od njih bila što preglednija, u nastavku se rada donosi tablični prikaz u kojemu su podudarnosti i razlike među pravopisima prikazane na reprezentativnim primjerima. Napomene iz gramatika i jezičnih savjetnika nisu uključene u tablični prikaz jer je (ne)umetanje glasa *j* u imena i pokrate prije svega pravopisni problem. U slučajevima kada su dopuštene dvostrukosti najprije se donosi oblik koji se u pravopisu propisuje, a zatim slijedi dvostrukost koja se dopušta kao mogućnost. U slučajevima nedorečenosti pravopisnog pravila donosimo rješenje označeno zvjezdicom (*), a izvodimo na ga temelju ostalih primjera.

Tablica 1. *Pravopisna pravila o (ne)umetanju glasa j u imena, pokrate i posvojne pridjeve*

glasovi primjer imena	pravopis			
	Institutov pravopis	Babić-Finka- Mogušev pravopis	Matičin pravopis	Anić-Silićev pravopis
glas -i: <i>Verdi</i>	<i>Verdija, Verdijev</i>	<i>Verdija, Verdijev</i>	<i>Verdia, Verdiev</i> ⁷	<i>Verdia, Verdiev;</i> <i>Verdija, Verdijev</i>
<i>Camus</i> [kami]	<i>Camusja,</i> <i>Camusjev;</i> <i>Camusa, Camusov</i>	-	<i>Camusa, Camusev</i>	<i>Camusa, Camusev</i>
<i>Kennedy</i> [kenedi]	<i>Kennedyja,</i> <i>Kennedyjev</i>	<i>Kennedyja,</i> <i>Kennedyjev</i>	<i>Kennedyja,</i> <i>Kennedyev</i>	<i>Kennedyja,</i> <i>Kennedyjev;</i> <i>Kennedyja,</i> <i>Kennedyjev</i>
<i>FOI</i>	<i>FOI-ja, FOI-jev;</i> <i>FOI-a, FOI-ev</i>	-	<i>FOI-a; FOI-ev</i>	-
glasovi -io: <i>Mario</i>	<i>Marija, Marijev/</i> <i>Mariov</i>	<i>Marija, Marijev</i>	<i>Maria/Marija,</i> <i>Mariov</i>	-
<i>Tokio</i>	<i>Tokija, Tokijev*/</i> <i>Tokiov*</i>	<i>Tokija, Tokijev</i>	<i>Tokia, Tokiov*</i>	<i>Tokia*, Tokiov*</i>
<i>AUDIO</i>	<i>AUDIO-ja,</i> <i>AUDIO-jev/</i> <i>AUDIO-ov;</i> <i>AUDIO-a,</i> <i>AUDIO-ev</i>	-	-	-

7 Prema Matičinu pravopisu dopušteno je umetanje *j* u sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva od stranih imena na *-i* samo ako su postala dio hrvatskoga sustava imena, npr. *Gavazzija*.

glasovi primjer imena	pravopis			
	Institutov pravopis	Babić-Finka- Mogušev pravopis	Matičin pravopis	Anić-Silićev pravopis
<i>Croatia</i>	<i>Croatije, Croatijin</i>	<i>Croatije, Croatijin</i>	<i>Croatie, Croatiin</i>	<i>Croatie, Croatiin; Croatije, Croatijin</i>
<i>Brescia</i> [breša]	<i>Brescie, Bresciin</i>	<i>Brescie, Brescin*</i>	<i>Brescie, Bresciin</i>	-
<i>CIA</i>	<i>CIA-je, CIA-jin; CIA-e, CIA-in</i>	<i>CIE, CIIN</i>	<i>CIA-e, CIA-in</i>	<i>CIA-e, CIA-in</i>
glasovi -eo: <i>Leo</i>	<i>Lea, Leov</i>	<i>Lea, Leov</i>	<i>Lea, Leov</i>	-
<i>UNEO</i>	<i>UNEO-a, UNEO-ov</i>	-	-	-
glasovi -ea: <i>Andrea</i>	<i>Andree, Andrein</i>	<i>Andree, Andrein*</i>	<i>Andree, Andrein</i>	-
<i>IAEA</i>	<i>IAEA-a, IAEA-ov</i>	-	-	-

2.4. Rezultati istraživanja korpusa

U nastavku se rada prikazuje istraživanje provedeno na mrežnim stranicama *Hrvatske jezične riznice*,⁸ mrežnog korpusa *hrWac*⁹ i *Hrvatskog nacionalnog korpusa*¹⁰ u lipnju i srpnju 2017. godine. Istraživanju je uporabe imena pristupljeno tako da je ispitana učestalost dvostrukih oblika u genitivu jednine, a po potrebi i u dativu/lokativu i instrumentalu jednine, te nominativni oblik posvojnoga pridjeva. U tablicama su prikazani brojevi pojavnica za svaki od pretraživanih korpusa te je prema tome (u posljednjem stupcu) zaključeno koji je oblik češći u uporabi – s umetnutim *j* ili bez njega. Primjeri koji su nepravilni prema svim pravopisnim pravilima, a ipak se pojavljuju, označeni su dvjema zvjezdicama (**).

Tablica 2. *Rezultati istraživanja imena na -i*

pojavnice ime	Hrvatska jezična riznica	hrWac	Hrvatski nacionalni korpus	češći oblik
Toni				umetanje <i>j</i>
<i>Tonija</i>	272	3580	309	+
<i>Tonia</i>	2	172	3	
<i>Tonijev</i>	3	79	8	+
<i>Toniev</i>	0	0	0	

8 <http://riznica.ihj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html>

9 http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align=

10 http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/first_form

pojavnice ime	Hrvatska jezična riznica	hrWac	Hrvatski nacionalni korpus	češći oblik
Verdi				umetanje <i>j</i>
<i>Verdija</i>	180	875	369	+
<i>Verdia</i>	3	37	6	
<i>Verdijev</i>	47	75	79	+
<i>Verdiev</i>	0	0	0	
Lee				umetanje <i>j</i>
<i>Leeja</i>	146	1579	226	+
<i>Leea</i>	42	420	58	
<i>Leejev</i>	6	42	9	+
<i>Leeev</i>	0	0	0	
<i>Leeov**</i>	1	8	2	
Camus				neumetanje <i>j</i>
<i>Camusja</i>	0	6 ¹¹	0	
<i>Camusa</i>	37	290	61	+
<i>Camusjev</i>	0	0	0	
<i>Camusov</i>	9	27	9	+
<i>Camusev</i>	0	0	0	
Chelsea				umetanje <i>j</i>
<i>Chelseaja</i>	458	5280	348	+
<i>Chelseaa</i>	1	17	1	
<i>Chelseajev</i>	41	302	22	+
<i>Chelseaeav</i>	0	1	0	
<i>Chelseaoav**</i>	1	8	0	
Dubai				umetanje <i>j</i>
<i>Dubaija</i>	59	1248	90	+
<i>Dubaia</i>	4	180	5	
<i>Dubaijem</i>	1	39	2	+
<i>Dubaitem</i>	0	9	0	
<i>Dubaijev</i>	0	3	0	+
<i>Dubaiev</i>	0	0	0	
Kennedy				umetanje <i>j</i>
<i>Kennedyja</i>	151	1103	292	+
<i>Kennedy</i>	15	357	36	
<i>Kennedyjev</i>	12	48	33	+
<i>Kennedyev</i>	2	14	7	

11 Treba napomenuti da se u korpusu *hrWac* taj oblik spominje samo u kontekstu rasprava o tom pravopisnom pravilu.

pojavnice ime	Hrvatska jezična riznica	hrWac	Hrvatski nacionalni korpus	češki oblik
Bernie				umetanje <i>j</i>
<i>Bernieja</i>	14	393	40	+
<i>Berniea</i>	7	112	11	
<i>Berniejem</i>	2	71	2	+
<i>Bernieem</i>	0	0	0	
<i>Berniem</i> **12	1	26	2	
<i>Berniejev</i>	0	3	1	+
<i>Bernieev</i>	0	0	0	
Nagy				neumetanje <i>j</i>
<i>Nagya</i>	19	106	19	+
<i>Nagyja</i> **	21	94	21	
<i>Nagyem</i>	0	16	1	
<i>Nagyjem</i> **	1	14	5	+
<i>Nagyom</i> **	1	6	1	
<i>Nagyjom</i> **	0	1	0	
<i>Nagyev</i>	0	1	0	+

Prema rezultatima istraživanja imena na *-i* može se zaključiti da se u uporabi ipak češće umeće glas *j*, neovisno o tome kako se završno *-i* zapisuje, osim kada je riječ o imenima kao što je *Camus*, te imenima kao što je *Nagy* u kojem se završni glas *-i* (predstavljen drugim grafemom) izgovara drugačije pa se i prema pravilima *j* ne umeće. Iako se kod hrvatskih imena kao što je *Toni* pojavljuju i oblici bez umetnutoga *j* u sklonidbi, kod tvorbe posvojnoga pridjeva takav se oblik nijednom ne potvrđuje. Kada je riječ o stranim imenima *Verdi*, *Lee*, *Chelsea*, *Dubai*, *Kennedy* i *Bernie*, također se najčešće pojavljuju oblici s umetnutim *j*, i u sklonidbi i u tvorbi posvojnih pridjeva. No treba napomenuti da se kod nekih stranih imena, iako su češći posvojni pridjevi s umetnutim *j* poput *Leejev* i *Chelseajev*, javljaju i nepravilni oblici *Leeov* i *Chelseaoov*, dok se oblici *Chelseaeov* i *Leeev* koje propisuju Matičin pravopis i Anić-Silićev pravopis gotovo uopće ne pojavljuju. Prezime *Camus*, o kojemu se pravopisi različito određuju, osobito je zanimljivo. Prema pravilima se većine pravopisa u njegovoj sklonidbi glas *j* ne umeće, a potvrđuje se to i uporabom, no korpusnom se pretragom pokazuje da se oblik posvojnoga pridjeva *Camusev* ne koristi, iako taj oblik propisuje većina hrvatskih pravopisa – češće se potvrđuje oblik *Camusov* koji (uz davanje prednosti obliku *Camusjev*) propisuje Institutov pravopis. Čini se da rješenja Institutova pravopisa poput *Camusja* i *Camusjev* neće tako lako zaživjeti u uporabi,

12 Ovdje su moguća odstupanja jer se može pojaviti pogrešna sklonidba imena *Berni* (u hrvatskom sustavu imena ono bi u instrumentalu trebalo glasiti *Bernijem*).

no svakako bi sklonidbu i tvorbu posvojnih pridjeva od imena takvoga tipa trebalo uskladiti u pravopisima te odrediti provodi li se ona prema zapisanom ili izgovorenom obliku imena. Kod prezimena kao što je *Nagy*, u sklonidbi su nešto češći oblici bez umetnutoga *j* – oblik koji propisuju svi hrvatski pravopisi. No zamjetan je i određen broj pojava nepravilnih oblika s umetnutim *j* (*Nagyja*, *Nagyjem*, pa čak i *Nagyom* i *Nagyjom*). Budući da se o neumetanju glasa *j* u takva imena slažu svi hrvatski pravopisi, pojavnost takvih oblika osobito iznenađuje.

Tablica 3. *Rezultati istraživanja imena na -io*

pojavnice ime	Hrvatska jezična riznica	Hrvatski mrežni korpus	Hrvatski nacionalni korpus	češći oblik
Tokio				umetanje <i>j</i>
<i>Tokija</i>	184	1719	287	+
<i>Tokia</i>	4	116	4	
<i>Tokijem</i>	1	12	2	
<i>Tokiom</i>	0	11	1	
<i>Tokijom**</i>	2	25	2	+
<i>Tokijev</i>	0	0	0	
<i>Tokiov</i>	0	0	0	
Fabrio				umetanje <i>j</i>
<i>Fabrija</i>	84	176	125	+
<i>Fabria</i>	13	34	14	
<i>Fabrijem</i>	6	6	4	
<i>Fabriom</i>	6	10	8	+
<i>Fabrijom**</i>	1	4	1	
<i>Fabrijev</i>	23	3	16	+
<i>Fabriov</i>	1	0	1	
Lazio				umetanje <i>j</i>
<i>Lazija</i>	148	1548	142	+
<i>Lazia</i>	41	649	35	
<i>Lazijem</i>	3	78	5	
<i>Laziom</i>	4	118	8	+
<i>Lazijom**</i>	5	58	6	
<i>Lazijev</i>	4	44	0	+
<i>Laziov</i>	1	13	1	
<i>Lazijov**</i>	0	0	0	

pojavnice ime	Hrvatska jezična riznica	Hrvatski mrežni korpus	Hrvatski nacionalni korpus	češći oblik
Boccaccio				neumetanje <i>j</i>
<i>Boccaccia</i>	17	74	10	+
<i>Boccaccija**</i>	1	1	0	
<i>Boccacciom</i>	1	8	0	+
<i>Boccaccijom**</i>	0	0	0	
<i>Boccacciem**</i>	0	0	0	
<i>Boccaccijem**</i>	0	0	0	
<i>Boccacciov</i>	5	6	6	+
<i>Boccacciev**</i>	1	0	3	
<i>Boccaccijev**</i>	0	0	0	

Prije svega, treba napomenuti da u istraživanje nisu uključena hrvatska imena poput *Mario*, *Dario*, *Antonio*, *Silvio* i njima slična jer postoje i inačice tih imena s umetnutim *j* u nominativu. Osim toga, u pojedinim se padežima oblici tih imena podudaraju s njihovim ženskim inačicama, stoga rezultati ne bi bili dovoljno precizni i vjerodostojni. Prema rezultatima istraživanja za imena na *-io* može se zaključiti da se u uporabi neznatno češće umeće glas *j*, osim kada je riječ o imenima tipa *Boccaccio* u kojima se završna skupina glasona *-io* izgovara drugačije pa se i prema pravilima glas *j* ne umeće. Kod imena *Fabrio* i *Lazio* primjetne su sličnosti jer su u genitivu i posvojnog pridjevu češći oblici s umetnutim *j* (*Fabrija*, *Fabrijev*; *Lazija*, *Lazijev*), dok su oblici u instrumentalu češći bez umetnutoga *j* (*Fabriom*; *Laziom*), a nerijetko se pojavljuju i nepravilni oblici (*Fabrijom*; *Lazijom*). Kod imena *Tokio* u sklonidbi su češći oblici s umetnutim *j*. To se odnosi čak i na instrumental, a zanimljiva je pojava da se pravilni oblici *Tokijem* i *Tokiom* pojavljuju rjeđe od nepravilnoga *Tokijom*. U uporabi imena *Boccaccio* pravila se o neumetanju glasa *j* poštuju, iako se pojavljuju i oblici posvojnoga pridjeva poput *Boccacciev*, što se može povezati s prijelazom koji u ovome slučaju uzrokuje nepćanik u izgovoru.

Tablica 4. Rezultati istraživanja imena na *-ia*

pojavnice ime	Hrvatski jezični korpus	Hrvatski mrežni korpus	Hrvatski nacionalni korpus	češći oblik
Croatia				umetanje <i>j</i>
<i>Croatije</i>	623	2956	1324	+
<i>Croatie</i>	77	1391	143	
<i>Croatijom</i>	66	380	130	+
<i>Croatiom</i>	4	268	11	
<i>Croatijin</i>	57	90	142	+
<i>Croatiin</i>	0	0	1	

pojavnice ime	Hrvatski jezični korpus	Hrvatski mrežni korpus	Hrvatski nacionalni korpus	češći oblik
Nokia				umetanje <i>j</i>
<i>Nokije</i>	40	2058	30	+
<i>Nokie</i>	53	1240	55	
<i>Nokijom</i>	2	232	1	+
<i>Nokiom</i>	4	213	4	
<i>Nokijin</i>	10	421	5	+
<i>Nokiin</i>	0	11	0	
Virginia				umetanje <i>j</i>
<i>Virginije</i>	82	792	133	+
<i>Virginie</i>	25	204	33	
<i>Virginijom</i>	4	34	6	+
<i>Virginiom</i>	2	17	4	
<i>Virginijin</i>	0	5	0	+
<i>Virginiin</i>	0	1	0	
Brescia				neumetanje <i>j</i>
<i>Brescie</i>	22	244	24	+
<i>Brescije**</i>	36	159	32	
<i>Brescii</i>	15	50	13	
<i>Bresci</i>	10	97	16	
<i>Brescij**</i>	32	180	30	+
<i>Bresciom</i>	2	20	2	
<i>Brescijom**</i>	6	20	7	+
<i>Bresciin</i>	0	0	0	
<i>Brescin</i>	0	1	0	+
<i>Brescijin**</i>	0	0	0	

Prema rezultatima istraživanja imena na *-ia* može se zaključiti da se u uporabi češće umeće glas *j*. Kod uporabe imena *Croatia*, *Nokia* i *Virginia* može se zaključiti da se u sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva češće umeće glas *j*, iako su kod primjera *Nokia* oblici bez umetnutoga *j* veoma učestali (a broj pojava veoma je blizu broju pojava oblika s umetnutim *j*). Zanimljiv je primjer imena *Brescia* u kojemu se, bez obzira na pravila o neumetanju glasa *j*, u sklonidbi ipak češće umeće *j* (primjerice u dativu/lokativu i instrumentalu, a veoma je velik i broj pojava oblika u genitivu s umetnutim *j*).

Imena na *-eo* i *-ea* ne prikazuju se posebno u rezultatima istraživanja prije svega zato što su pravopisna pravila koja se odnose na takva imena jednoznačna, odnosno nema dvostrukosti – svi se pravopisi slažu da se glas *j* ne umeće. Treba napomenuti da su odstupanja primjetna samo u sklonidbi stranog ženskog imena *Ikea* koje je u neznatnom broju pojava zabilježeno s umetnutim *j* u genitivu (*Ikeje*). Što se tiče nepodudarnosti Babić-Moguševa pravopisa s ostalim pravopisima u sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva

od imena na *-ea* (*Andrea, Lea, Dorotea, Matea, Tea, Rea*), takve je primjere bilo nemoguće provjeriti zbog postojanja inačica tih imena s umetnutim *j* u nominativu.¹³ Pretpostavlja se da upravo zbog podudarnosti pravopisnih pravila kod imena na *-eo* i *-ea*, odnosno nepostojanja dvostrukosti, i nema znatnijih odstupanja od norme u uporabi.

3. ZAKLJUČAK

Usporedba različitih normativnih priručnika, ponajprije odabranih pravopisa, ukazala je na brojne neujednačenosti u pravopisnim pravilima. Uzmu li se u obzir i dvostrukosti koje pojedini pravopisi dopuštaju, ne treba nas začuditi uporaba različitih oblika istoga imena (s glasom *j* ili bez njega u kosim padežima) koje korpusne pretrage potvrđuju u uporabi. Suvremeni hrvatski pravopisi proučavani u ovome radu ujednačeno propisuju pravilo da se glas *j* ne umeće u kosim padežima imena i pokrata na *-eo* i *-ea*, kao ni u tvorbi posvojnih pridjeva od njih. Kod ostalih pravila nailazimo na neujednačenosti: Institutov i Babić-Finka-Mogušev pravopis načelno propisuju umetanje glasa *j* u imena na *-i*, *-ia* i *-io*, dok Matičin i Anić-Silićev pravopis propisuju neumetanje glasa *j* – ali se u svakom od njih mogu naći i dvostrukosti, koje pak u uporabi mogu uzrokovati nedoumice. Istraživanje mrežnih korpusa pokazalo je da su u sklonidbi imena na *-i*, *-io* i *-ia* i tvorbi posvojnih pridjeva od njih ipak češći oblici s umetnutim *j*, iako su kod nekih imena veoma učestali i oblici bez umetnutoga *j*.

Osim pitanja o neujednačenim pravilima oko (ne)umetanja glasa *j* istraživanje je ukazalo na još neke probleme – morfološka i tvorbeno pitanja te pitanja kriterija. Naime, u pojedinim pravopisima često nisu jasno odijeljena pravila i kriteriji (a ni primjerima se to ne objašnjava) prema kojima treba razlikovati hrvatska imena, strana imena koja su postala dio hrvatskoga sustava imena te strana imena. Spornim se može smatrati i pravopisna napomena kojom se izbor oblika imena u kosom padežu s umetnutim *j* ili bez njega prepušta volji nositelja toga imena. Iako je s jedne strane takva sloboda u izboru dobrodošla (osobito u izboru nominativnog lika imena gdje je i poželjna!), s druge pak strane otvara nedoumicu oko izbora ostalim govornicima hrvatskoga jezika koji nisu nositelji baš toga imena, a ne mogu ni znati kojim oblikom nositelj imena želi da se njegovo ime zapisuje. Usporedba pravopisnih pravila i korpusna pretraga pokazali su da je osobito problematično pisanje imena na *-i* koje može biti različito zapisano (*-i*, *-y*, *-ea*, *-ee*, *-ie*, *-us*, *-is*), a u vezi s time otvara se i problem neujednačenog određenja oblika posvojnoga pridjeva prezimena *Camus*: provodi li se sklonidba i tvorba posvojnoga pridjeva prema zapisanom ili izgovorenom obliku imena (*Camusov* ili *Camusev*). Korpusna je pretraga pak potvrdila učestalu uporabu oblika *Camusov*. Instrumentalni oblici imena na *-io*, kao i tvorba posvojnog pridjeva od tih imena (npr.

13 Naime, moguće je bilo provjeriti samo posvojni pridjev od imena *Lea*, no nisu zabilježena odstupanja od norme.

Mariom/Marijem, Mariov/Marijev) također potvrđuju pravopisne neujednačenosti i dvostrukosti, što se odražava i u uporabi, a nesigurnost odabira oblika rezultira i pojavom oblika koji se ni u jednome pravopisu ne nudi kao mogućnost – *Tokijom*. Osobito je zanimljiva i pojava učestaloga odstupanja od norme i umetanja glasa *j* kod imena u kojima su glasovi *i* i *y* pravopisni znakovi (poput *Nagy, Boccaccio i Brescia*), upravo u onim imenima za koja se svi pravopisi slažu da se *j* ne umeće. Ovdje možemo dodati i sporne primjere posvojnih pridjeva u kojima se javljaju tri ista samoglasnika u nizu (npr. *Leeev*).

Iako je izbor imena osobna stvar svakoga pojedinca, pa je stoga i nominativni (zakonski, službeni) oblik imena pitanje izbora između oblika koji je prilagođen hrvatskom jeziku i onoga koji nije (npr. između oblika *Mija* i *Mia*), imena se (u kosim padežima) moraju prilagođavati pravopisnoj normi. Stoga bitnim smatramo potrebu osvještavanja važnosti pravopisnih pravila koja se odnose na imena, kao i težnju njihova ujednačavanja. Kada su dvostrukosti u pitanju, smatramo ih opravdanim u smislu razlikovanja dvaju (različitih) imena: *Mia, Mie, Miin* u odnosu na *Mija, Mije, Mijin*.

Literatura

- Anić, Vladimir; Silić, Josip, 2001. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber, Školska knjiga.
- Babić, Stjepan, 2006. Sklonidba imenica kao Andrea, Mario..., *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 53/4. 146–147.
- Babić, Stjepan i dr., 2007. *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Babić, Stjepan; Finka, Božidar; Moguš, Milan, ⁵2000. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan; Moguš, Milan, 2010. *Hrvatski pravopis usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan; Težak, Stjepko, ¹³2003. *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir, ²2008. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, ⁴2005. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo, 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine.
- Franić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jozić, Željko i dr., 2013. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Matković, Maja, 2006. *Jezični savjetnik: iz prakse za praksu*. Zagreb: Škorpion.
- Opačić, Nives, ²2015. *Reci mi to kratko i jasno: hrvatski za normalne ljude*. Zagreb: Znanje.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo, ²2007. *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škarić, Ivo, 2006. *Hrvatski govorili!*. Zagreb: Školska knjiga.

Mia, Mije and/or *Mia, Mie* – (non)insertion of the sound *j* in names and abbreviations

Summary

The paper addresses the (non)insertion of the sound *j* in the declension of names and abbreviations ending in sounds *-i*, *-io*, *-ia*, *-eo* and *-ea*, as well as in the formation of possessive adjectives derived from these. A comparison of orthographic rules in four Croatian spelling manuals confirms numerous inconsistencies in rules addressing the insertion of the sound *j* in names and abbreviations. These rules are thus additionally compared to other normative references - grammar books and proper language usage manuals. Making allowance for different options featured in spelling manuals, the paper explores the usage frequency of dual forms and possessive adjectives through a corpus search of three online corpora: the Croatian Language Repository, hrWac and the Croatian National Corpus.

Keywords: orthography, the *j* sound, names, abbreviations, possessive adjectives